

feia una metonímia comparable (si bé potser en sentit diferent) quan parlava d'*edere fagum*. Encara que (SILVA) FAGEA no sé si ha sobreviscut enlloc com a apellatiu, la seva importància és gran en la nostra toponímia: els llocs anomenats *La Faja* són bastants en el Pre-Pirineu (sobretot Garrotxa, Ripollès) i el cas de *Sant Quirze Safaja* ens ho mostra estenent-se fins al veïnatge del Montseny.

Hi ha, en la toponímia, dos casos curiosos i interessants, que donen fe d'un ús encara acompanyat d'adjectiu (de caràcter, doncs, apellatiu fins a data relativament moderna): *Faja-Blanca* i *Faja-Ne(g)ral* (cf. *pi rojal* i formacions anàlogues), noms contrastants, entre ells, que apareixen avui petrificats en certa manera, i una mica malentesos, pels pagesos i els muntanyencs, a la vora una serra de l'altra, en el Pirineu ripollès, deformats («etimologia popular», però més encara per les guies i pireneïstes, que pel poble), fins a dar-los una aparença extravagant, més aviat absurda, amb les respectives grafies *Faig-i-Branca* i *Faig-General* (la pronúncia popular és diferent, *fǎǵobrǎnka*, etc.).

L'estat de coses primitiu, en què es deia FAGUS per a l'arbre, enfront de BACA FAGEA per al fruïter, sobreviu encara a Ribagoça i a l'Alt Aragó: tant a Castanesa, com a Bono (1957) i a Viu de Campo (1965) sento *fáus* per a l'arbre però *fája* per a la faja; més a ponent degué passar el mateix però com que la faja és una fruiteta ben petita d'un arbre enorme, a la Vall de Gistau ho diuen en diminutiu *fáy* però *fajéta* (1965); altrament també diuen *fajéta* a Boí i d'altra banda a Ansó. És possible que aquesta forma vagi passar per via fonètica a *faéta*, i com que el plural *faos* ha esdevingut *fábos* epentèticament, així es podria explicar analògicament la forma *fabéta* (que anoto com a nom de la faja a Bielsa, Escuaín, Ordesa i Panticosa, 1965-6).

En el vessant Sud de les Malèides, es conserva una forma del nom, extraordinàriament arcaïca, *fáyen*, a Aneto, provinent del ll. FRUCTUS FAGINUS, que fou usat per Virgili (cf. gr. *φῆγγινος*), amb un fet de fonetisme arcaic pre-català, com els que vaig comentar en E. T. C. (I, 125), o com *La Farràien* FARRAGINEM o *avéyin* (veg. AVET) a Boí, *Sórguen* a l'Alta Vall Ferrera, etc.

Altres derivats: *Fageda* [1543, *AlcM*; Verdaguer, Maragall, etc.]: és la forma més normal i estesa del collectiu, pronunciat en general *fǎǵédə* (que sento a tot el sector pirinenc oriental; en alguns punts analògicament *fǎǵédə* Vidrà, 1953). La substitució de *-eda* per *-ada* té gran extensió per a tots els collectius a l'Alt Pallars, com vaig desenrotllar en l'estudi de Cardós, a BDC XXIII, 270 (cf. Rohlf's i el meu comentari a aquest, *TopHesp.* II, 154): així també se sent *una fayáda* a Boí (1953), el *Bosc de la Faiada* a Aulàs (1957), la *Faiada de Malpàs* entre aquest poble i Montiverri, la *Faiada d'Esplugafreda* entre aquest poble i Gorp, i aquesta també devia ser la forma primitiva a Bono, si bé avui per la influència analògica de *fáu* allí n'han fet una *fauáda* (1957).

Altres formes, encara, del collectiu: a Boí *fajéera*, amb

certa diferència respecte de *fajáda*, de més grandària aquella, sembla: *La Fajéra Gran* un dels grans boscos de la Vall de Sant Nicolau; per analogia de la forma local *favos: una jabéera* a Escuaín. *Un jabár* a Torla (amb *-ARE*); també es diria primerament *fajar* en el Capcir, si bé després, partint de *fajars*, s'hi ha propagat un «plural de doble signe», *fǎǵásis* (Formiguera, 1960, plurals capcinesos en *-is=os*). *Fajosa* que se sent en alguns llocs dels Pirineus orientals (Bosch de la Trinxeria, cites en *DAG.*) té una resposta aragonesa *una favosa* a Viu de Campo (1965). En relació amb això l'adjectiu *fajós* 'ple de faigs' se sent pel Canigó: «trapareu un serrat tot *fǎǵús* ---» sento o Corsaví, 1959.

Acabem amb algunes formes semi-basques, que encara que bastant allunyades del català importa consignar pel seu gran interès científic. Com a nom de la faja és possible que es partís d'un adjectiu *FAGALIS, i que d'ací es formés un plural neutre FRUCTA *FAGALLIA, d'on sortiria el basc roncalès *magala* 'faja' (*Euskera* III, 6), amb el conegut canvi fonètic basc de F en m-. És sabut que el mot llatí va penetrar fonament en basc en les formes *pago/bago/mago/fago* de consonant vacil·lant, degudes a la repugnància del basc envers la f-; com que també el sufix collectiu llatí *-ETUM* va ser adoptat pel basc (d'ací inclús sembla venir el basc modern *-eta*), és versemblant conjecturar que en el basc limítrof de l'aquità vagi formar-se un collectiu **fagoetu* del qual deu venir el nom del llogaret bearnès de *Maufaguet* [1562, 1569], agregat de Lucq de Monein, a 11 km. de la frontera lingüística basco-romànica (PRaymond, *Dict. Top. B.Pyr.*), equivalent en ordre invers del nom de la petita ciutat landesa de *Hagetmau*: si no és a través d'un consonantisme originari *gge* > *-gwe-* no ens explicaríem aquesta *-gu-* bearnesa sense palatalitzar. A la Vall d'Ansó anomenen *fagarras* els faigs petits esguerrats pel bestiar que els ha rosegats; mentre que això mateix o qualsevol plançó de faig jove s'anomena *fagarrina* a Echo i *jabarra* a Aragüés, 1966.

DERIVATS SAVIS: *Fagàcies. Fagals.*

Fajol [1617, Miquel Agustí; Colmeiro, *Enum.* IV, 581, l'assenyala en naturalistes de 1762 i potser 1712], molt viu especialment a la Garrotxa, Vallespir i Campredó (Llanars, 1935; *ALF*, a Arles, etc.). Són bàsics l'article de Spitzer (*W. u. S.* IV, 142-4) i el meu article ALFORFÓN del DCEC, on demostrem que aquest mot castellà és una alteració del català (passant per *alforjón*, i amb influència del gall. *alforja* 'alfals'), i que en català deriva del nom del faig per la semblança entre la grana del fajol i la forma de la faja, ço que ha donat lloc a les denominacions internacionals: cast. *trigo-haya*, oc. *bla fátse* (que l'*ALF* registra cap al Tarn, en el punt 763), lomb. *faina* (Bellinzona), *fráina* (Como, Milà), ll. mod. *fago-pyrum*, al. *buch-weizen*.

La introducció del fajol a l'Oest d'Europa és moderna, i ens va arribar a través de l'E. de França (on apareix primerament en el S. xv) a on havia immigrat des de Tartària a través de Rússia i Alemanya: d'ací el nom fr. *blé sarrasin*, i l'al. *heide-korn* 'grana pagana'.